

รัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา

นายวิรัช ชินวินิจกุล¹

1. สภาพปัญหา

เนื่องจากปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทุกปีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม และยังมีสาเหตุมาจากการที่ระบบการอุทธรณ์ฎีกาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความส่วนใหญ่เป็นระบบการให้สิทธิ² แก่คู่ความ และที่สำคัญคือกรณีที่ศาลฎีกาต้องมีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้นในการพิจารณาคดีตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เช่น คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา³ คดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง⁴ เป็นต้น

เมื่อภารกิจของศาลฎีกาเพิ่มขึ้น แต่ศาลฎีกายังคงต้องพิจารณาคดีแทบทุกประเภทที่มีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาอย่างไม่จำกัด โดยไม่มีการคัดกรองถึงความสำคัญหรือความจำเป็นในการพิจารณาคดีทุกคดีในลักษณะดังกล่าวอาจเป็นการทบทวนการพิจารณาคดีที่เกินความจำเป็น แทนที่จะเป็นระบบตรวจสอบและดวงดุลศาลล่าง จึงเป็นกระบวนการการพิจารณาคดีที่ซ้ำซ้อน ส่งผลให้เกิดทัศนคติและความเข้าใจว่าการดำเนินคดีในศาลไทยต้องดำเนินการถึงสามชั้นศาล หรือที่เรียกว่า ลู้กันถึงฎีกา โดยหากไม่ดำเนินการให้ครบทั้งสามชั้นศาลก็เท่ากับคู่ความสละสิทธิของตนเอง

¹ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- นิตยสารคดีปริทัศน์ เก็บถาวรโดย มทวทวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เนติบัณฑิตไทย

² ระบบสิทธิ หมายถึง การอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความ ซึ่งทำได้อย่างไม่จำกัด เว้นแต่จะมีข้อห้ามอุทธรณ์ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศ อินเดีย ปากีสถาน ไทย เป็นต้น ระบบอนุญาต หมายถึงการที่คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ โดยต้องขออนุญาตจากศาลล่างหรือศาลสูงรับรองหรืออนุญาต ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส เป็นต้น

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 4 มาตรา 275-278

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาตามรัฐธรรมนูญ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งมีอยู่เพียง 142 คน ไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จไปด้วยความรวดเร็วได้ เป็นเหตุให้มีปริมาณคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ศาลยุติธรรมได้พยายามดำเนินการเร่งรัดการพิจารณาคดีในศาลฎีกา โดยตลอดเพื่อแก้ไขปัญหาคดีค้างคั่ง แต่ก็เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาระยะสั้นเท่านั้น จึงเป็นที่มาของการกำหนดหลักการใหม่ในเรื่องอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญและจำเป็นเท่านั้น⁵ อันจะส่งผลให้ปริมาณคดีที่ได้รับการพิจารณาโดยศาลฎีกามีจำนวนที่เหมาะสม ทำให้คดีไม่ค้างพิจารณาเป็นจำนวนมากอีกต่อไป

หลักการดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสองที่บัญญัติว่า “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติเว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

ทั้งนี้การใช้ดุลยพินิจว่าจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่นั้น รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ของผู้พิพากษาศาลฎีกาได้ออกระเบียบดังกล่าวแล้ว เรียกว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา

พ.ศ. 2551⁶ ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2551 เป็นต้นไป นอกจากนี้ประธานศาลฎีกาได้ออกคำสั่งศาลฎีกา ที่ 22/2551 เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษาเพื่อนำไปใช้บริหารจัดการคดีในศาลฎีกาให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาอีกด้วย

นอกจากนี้ พระธรรมนูญศาลยุติธรรมยังได้บัญญัติรองรับหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 23 ความว่า “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา...”

จากหลักการในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระเบียบคำสั่งดังกล่าว จึงทำให้ศาลฎีกามีทางเลือกในการบริหารจัดการคดีให้สอดคล้องกับทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่จำกัด ซึ่งจะ使得คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาได้รับการพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญและจำเป็น อันจะส่งผลให้คดีเสร็จสิ้นไปด้วยความรวดเร็ว

3. หลักการตามรัฐธรรมนูญในศาลยุติธรรมและศาลอื่น

หลักการในเรื่องอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ดังกล่าว ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญนั้น ไม่ใช่เป็นหลักการใหม่

⁵ รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 33/2550 วันจันทร์ที่ 25 มิถุนายน 2550

⁶ <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2551/A/068/1.PDF>

เสียทีเดียว แต่เป็นหลักการที่ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายไทย อยู่แล้ว ทั้งในส่วนของอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมและศาลอื่น

กรณีศาลรัฐธรรมนูญ ได้ปรากฏหลักการดังกล่าวในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 211 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้” ซึ่งเป็นหลักการที่เคยปรากฏเดิมอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 264 วรรคสอง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้บัญญัติหลักการที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถเลือกไม่รับเรื่องไว้พิจารณาในเรื่องหรือประเด็นที่ศาลเคยได้วินิจฉัยไว้แล้วใน มาตรา 215 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเรื่องใดหรือประเด็นใดที่มีการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเป็นเรื่องหรือประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยพิจารณาวินิจฉัยแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องหรือประเด็นดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้”

สำหรับศาลปกครองนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติหลักการที่ศาลปกครองสูงสุดสามารถเลือกพิจารณาพิพากษาคดีได้ไว้ใน มาตรา 73 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าคำอุทธรณ์ใดมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลปกครองสูงสุดจะสั่งไม่รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาก็ได้” ซึ่งต้องพิจารณาประกอบกับ ข้อ 108 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 โดยในวรรคสองได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าอุทธรณ์นั้นมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควร

ได้รับการวินิจฉัย ให้เสนอองค์คณะเพื่อมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์และสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ”

ในส่วนของศาลยุติธรรมนั้น ได้มีหลักการที่ศาลฎีกาสามารถเลือกไม่รับวินิจฉัยอยู่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกานั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาก่อนแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย การวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีข้อใดไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้กระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมาย แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 140 วรรคสอง”

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างของหลักการดังกล่าวในคดีล้มละลาย โดยศาลฎีกาสามารถเลือกที่จะไม่วินิจฉัยในข้อที่มีการอุทธรณ์ขึ้นมาได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคห้า ที่บัญญัติว่า “คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 24 แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา จะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้” ศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยข้ออุทธรณ์ในคดีล้มละลายที่ไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา พ.ศ. 2547⁷

เป็นที่น่าสังเกตว่าตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ได้รับรองหลักการการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในข้อที่ต้องห้ามอุทธรณ์ไว้ด้วย โดยคดีที่ศาลล้มละลายมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 24 คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาแทนการอุทธรณ์

⁷ <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/0AA/00151105.PDF>

คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคสอง สาม และ 26/1 ซึ่งการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลฎีกาต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา โดยศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547⁸ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลายส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา พ.ศ. 2549⁹

4. ระบบการพิจารณาโดยศาล ชั้นศาลเดียวสองชั้นศาล

4.1 ศาลยุติธรรมพิจารณารชั้นศาลเดียว

หลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสองไม่ได้เป็นการนำเอาระบบสองชั้นศาลมาใช้ เนื่องจากยังคงให้สิทธิคู่ความในการยื่นฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกาได้ตามสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีทุกประการ เพียงแต่เพิ่มทางเลือกให้ศาลฎีกาในการบริหารจัดการคดีเท่านั้น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคแรก จะกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาก็ตาม แต่ก็ได้หมายความว่า คดีทุกคดีจะต้องได้รับการพิจารณาทั้งสามชั้นศาล เพราะกฎหมายอาจกำหนดให้คดีบางประเภทได้รับการพิจารณาเพียงศาลชั้นเดียวเป็นที่ยุติก็ได้ เช่น การดำเนินคดีอาญาในแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา การที่ศาลอุทธรณ์ (ภาค) มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ

ผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น หรือกฎหมายอาจกำหนดให้คดีบางประเภทต้องได้รับการพิจารณาอย่างน้อยสองชั้นศาลโดยให้เป็นที่สุดท้ายที่ศาลชั้นอุทธรณ์ ดังกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสองที่กำหนดให้ ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษานั้นจะยังไม่ถึงที่สุดเว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน¹⁰

4.2 ศาลอุทธรณ์เป็นศาลสุดท้าย

การกำหนดให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลสูงสุดในคดีบางประเภท ทำให้ศาลอุทธรณ์มีสถานะภาพเป็นศาลสุดท้ายที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของศาลชั้นต้นโดยคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ที่เป็นที่สุดจะยกสถานะของศาลอุทธรณ์ให้สูงขึ้นและลดความซ้ำซ้อนในการทำงานระหว่างศาลอุทธรณ์และศาลฎีกากลาง ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดที่จะทำให้การดำเนินคดีในศาลยุติที่เพียงสองชั้นศาล ช่วยให้ทัศนคติของคู่ความและประชาชนปรับเปลี่ยนไป เพื่อให้เข้าใจว่าการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมโดยหลักจะสิ้นสุดลงที่ชั้นศาลอุทธรณ์ โดยคดีไม่ต้องได้รับการพิจารณาโดยศาลฎีกาเสมอไป เพราะศาลฎีกาจะใช้ดุลพินิจรับวินิจฉัยเฉพาะฎีกาที่สำคัญและจำเป็นหรือมีความพิเศษแตกต่างไปจากคดีที่พิจารณาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เท่านั้น เพื่อใช้คำพิพากษาศาลฎีกาในการวางหลักกฎหมายให้เป็นบรรทัดฐานในการนำไปปรับใช้ในการตีความกฎหมายในคดีเรื่องอื่นต่อไป ตัวอย่างของการกำหนดสถานะของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุดท้าย ได้แก่

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 25 ที่กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน

⁸ <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/OAA/00151104.PDF>

⁹ <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2549/A/086/25.PDF>

¹⁰ พิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ประกอบ

ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 18 และ 19 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกา เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้ ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

คดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49, 51, 52 กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค และศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคให้เป็นที่สุด แต่คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาได้ เมื่อเห็นว่าปัญหาทางฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย

คดีตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 กำหนดให้คดีส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นที่สุดที่ชั้นศาลอุทธรณ์โดยในมาตรา 21 กำหนดหลักการไว้ว่าเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ปล่อยหรือขังบุคคลเพื่อส่งข้ามแดนแล้วพนักงานอัยการหรือบุคคลนั้นอาจยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็มีบทบัญญัติให้คำสั่งบางประเภทเป็นที่สุดในชั้นศาลอุทธรณ์

เช่นใน มาตรา 285, 286, 307 เป็นต้น

สำหรับคดีเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม นั้น ต้องพิจารณาประกอบด้วย ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550¹¹ ซึ่งรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ดังกล่าวกำหนดให้ศาลชั้นอุทธรณ์อันหมายถึงศาลอุทธรณ์ภาคเป็นศาลเดียวที่มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว

4.3 ศาลฎีกาเป็นศาลสุดท้าย โดยไม่ผ่านศาลอุทธรณ์

นอกจากแนวคิดในการกำหนดให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่พิจารณาคดีในชั้นที่สุดดังกล่าวในพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความหลายฉบับได้นำแนวคิดที่จะจำกัดให้คดีถึงที่สุดเมื่อได้รับการพิจารณาจากศาลเพียงสองชั้นศาล แต่ให้สิ้นสุดที่ชั้นศาลฎีกา กฎหมายวิธีสบัญญัติดังกล่าวจะมีบทบัญญัติที่อนุญาตให้อุทธรณ์แบบ “กระโดดข้าม” (Leapfrog Appeal) ไปยังศาลฎีกาโดยไม่ผ่านศาลอุทธรณ์ เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ ซึ่งกำหนดให้การอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายสามารถขออนุญาตยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้ หรือในพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 45 ที่กำหนดให้การอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกาหรือศาลปกครองสูงสุด เป็นต้น

หลักการที่กำหนดให้คดียุติโดยการพิจารณาในสองชั้นศาล โดยให้เป็นที่สุดในชั้นศาลฎีกา แต่ไม่ผ่านศาลอุทธรณ์ ยังปรากฏในการอุทธรณ์ฎีกาในศาลชำนัญพิเศษ ที่กำหนดให้การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชำนัญพิเศษให้ดำเนินการต่อศาลฎีกาและมีผล

¹¹ <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2550/A/080/8.PDF>

เป็นที่สุดทันที เช่น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 24 และ 24/1 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 24 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 38 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 54¹² เป็นต้น

5. เปรียบเทียบกับระบบในต่างประเทศ

สำหรับระบบในประเทศฝรั่งเศส ศาลฎีกาหรือศาลยุติธรรมสูงสุดของประเทศฝรั่งเศสใช้ชื่อว่า Cour de Cassation หรือ Court of Cassation อาจแปลได้ว่าเป็นศาลลบล้างหรือศาลเพิกถอน โดยการฎีกาไปยังศาลฎีกาฝรั่งเศสต้องเป็นการฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย และไม่ใช้การคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์โดยขอให้ศาลฎีกาการพิจารณาคดีซ้ำอีกครั้งหนึ่ง แต่การพิจารณาคดีพิพากษาคดีของศาลฎีกาฝรั่งเศสจะเป็นการควบคุมการตีความกฎหมายของศาลล่างให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยศาลฎีกามีอำนาจเพิกถอนคำพิพากษาของศาลล่างที่ขัดต่อกฎหมายเท่านั้น และจะส่งสำนวนคดีไปให้ศาลอุทธรณ์อีกศาลหนึ่งจัดการตัดสินใหม่

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น คดีส่วนใหญ่คู่ความจะไม่สามารถยื่นฎีกาไปยังศาลฎีกาได้ แต่คู่ความจะต้องยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลฎีการับคดีไว้พิจารณาหรือที่เรียกว่า writ of certiorari ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลฎีกาว่าจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ การอนุญาตให้ฎีกาโดยการให้ writ of certiorari นั้น ผู้พิพากษาสี่คนจากเก้าคน จะต้องรับให้ฎีกาได้ การรับให้ฎีกานั้น

จึงจำกัดมาก โดยศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาจะเลือกพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น คดีที่มีปัญหาในการตีความรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ซึ่งหลักการขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดีกานั้นได้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติของไทยหลายฉบับในลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคสอง สาม และ 26/1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 18 และ 19 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49, 51, 52 เป็นต้น

6. สรุปหลักการและขั้นตอนวิธีปฏิบัติ

ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่พิจารณา หมายถึง ข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคดีวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

1. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังไม่มีความเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยากและการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้วและไม่มีความเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นไปตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

¹² เป็นที่น่าสังเกตว่าการอุทธรณ์ในคดีแรงงานทำได้แต่เฉพาะข้อกฎหมาย โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงานให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกา ตามมาตรา ๕๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

2. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

3. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาและอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

4. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงตามผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว ศาลฎีกาก็จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา โดยจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับสำนวนคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณานั้น ประธานศาลฎีกาได้ออกคำสั่งศาลฎีกา ที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2551 คำสั่งดังกล่าวเป็นการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานในการจัดการคดีอย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

สาระสำคัญของคำสั่งดังกล่าวได้แก่ การจัดตั้งส่วนงานตรวจสอบพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาเป็นการภายในเพื่อให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสอบคัดแยกสำนวนสรุปย่อประเด็นปัญหาตามอุทธรณ์ฎีกา ทำความเห็นพร้อมแนบข้อกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา หากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา จะต้องยกร่างคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณา

พิพากษา เพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนให้แก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อไป

เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาได้รับสำนวนและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาพร้อมร่างคำสั่งไม่รับคดีแล้ว ก็จะประชุมปรึกษาคดีออกความเห็น โดยหากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ก็จะลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งผู้ช่วยผู้พิพากษาจะได้ตรวจสอบสำนวนและร่างคำสั่งตามแนวปฏิบัติของศาลฎีกาอีกชั้นหนึ่ง แต่ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเช่นคดีปกติ

การดำเนินการตามคำสั่งศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นไปด้วยความรอบคอบ และผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบในหลายขั้นตอน และที่สำคัญคือคดีทั้งสำนวนจะได้รับการตรวจสอบจากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเช่นกรณีปกติ จึงเป็นที่แน่ใจได้ว่าการดำเนินการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษาจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามมาตรา 219 วรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อย่างแน่นอน นอกจากนี้ สำนักงานศาลยุติธรรม ยังได้จัดให้มีโครงการติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

การดำเนินการของศาลยุติธรรมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาคดีล้นศาลตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวย่อมจะส่งผลให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย¹⁸ สมดังเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญต่อไป

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 197 วรรคสอง

